

Kommuneplan

Vang kommune

Samfunnsdel 2025 – 2040

Planforslag

20.03.25

Innhold

Innleiing	3
Visjon	4
Vår visjon.....	4
Langsiktige utfordringar og moglegheiter	4
Sosial berekraft.....	5
Økonomisk berekraft.....	6
Natur og miljømessig berekraft.....	7
Samfunnstryggleik og beredskap	9
Hovudmål	10
Vang skal vera eit inkluderande, trygt og mangfaldig lokalsamfunn	10
Vang skal ha framtidretta kommunale tenester	10
Helse- og omsorg	11
Utdanning og kultur	11
Landbruk/teknisk	11
Vang skal ha eit variert og innovativt næringsliv	12
Ta vare på det særskilte ved Vang	12
Langsiktig arealstrategi	13
Sentrum- og bustadstrategi	13
Fjell- og naturstrategi	13
Næringsstrategi	14

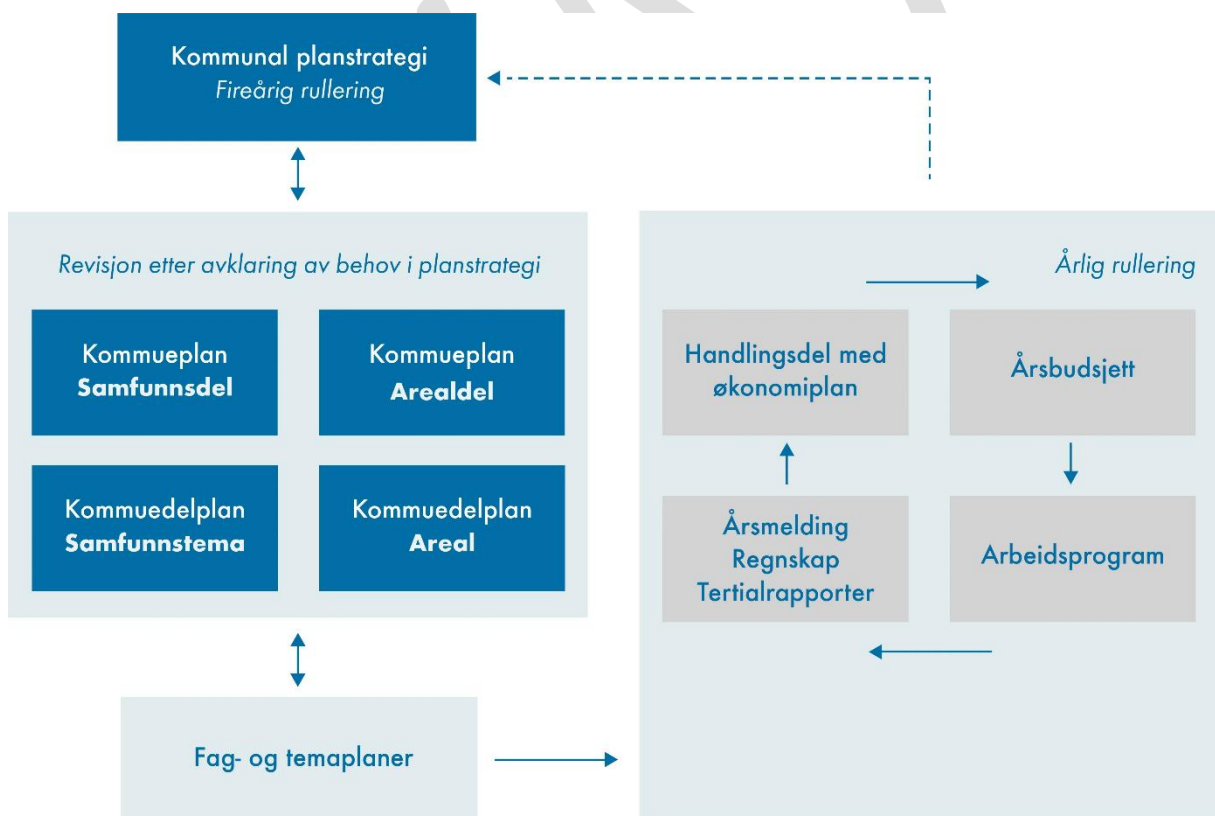
Innleiing

Kommuneplanen består av ein samfunnsdel med langsiktig arealstrategi og ein arealdel. Samfunnsdelen omfattar dei langsiktige hovudmåla for utviklinga av lokalsamfunnet og kommuneorganisasjonen, og kva strategiar og styringsprinsipp Vang kommune skal følgje for å nå måla.

Måla erstattar ikkje dagens løpande arbeid på samfunnsområdet, men gjev retning for kva som skal ha særleg prioritet fram til 2040. Hovudmåla peikar på ei forventning Vang kommune har til samarbeid med andre offentlege aktørar, næringslivet og frivilligheita. Konkrete tiltak og prioriteringar følgjast opp i økonomiplanen og gjennom kommunedelplanar, temaplanar og strategiar.

Den langsiktige arealstrategien stadfestar viktige prinsipp for arealbruken framover, og legg føringar for utvikling av kommuneplanen sin arealdel. Arealstrategien er såleis bindeleddet mellom dei overordna måla i samfunnsdelen og den juridisk bindande arealdelen.

Samfunnsdelen skal vere eit strategisk styringsverktøy for all politisk og administrativ verksemd i kommuneplanperioden.

Figur 1. Illustrasjon av det kommunale plansystemet med 4-årshjul og 1-årshjulet (Asplan Viak).

Visjon

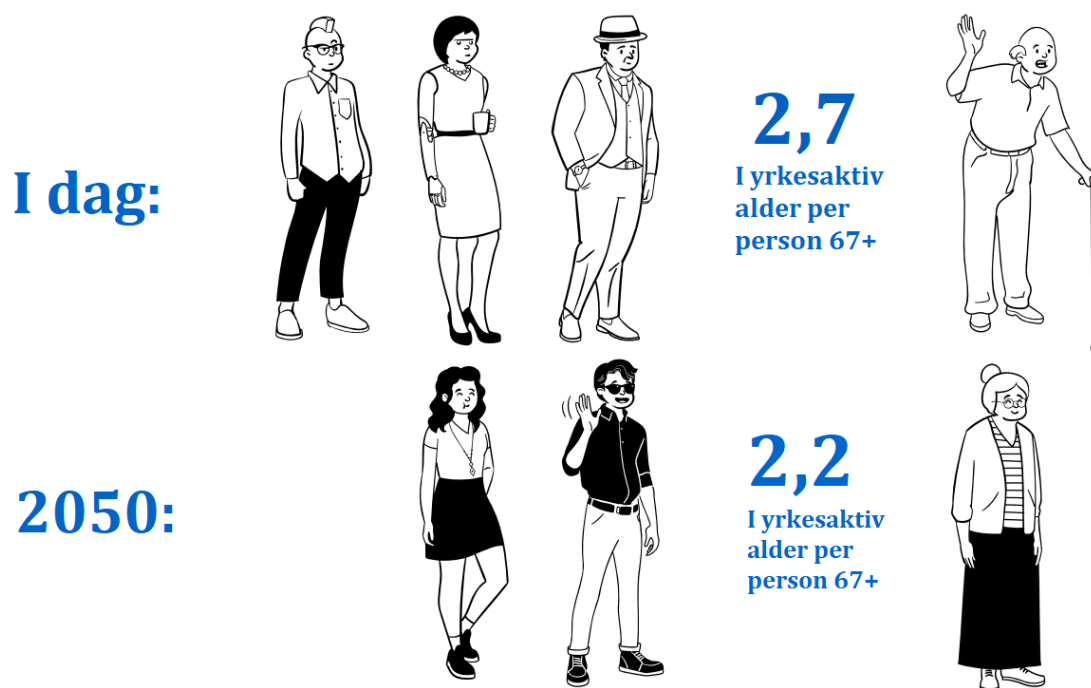
Vår visjon

Vang kommune skal vera ein god kommune å bu og vekse opp i, med gode tenestetilbod og aktive lokalsamfunn der kultur, nærleik, tradisjonar, mangfald og samarbeid står i fokus. Innbyggjarar og tilreisande skal oppleve trivsel og ei kjensle av å høyre til. Vi skal vera aktive i høve til endringar i samfunnet, ta grep om eiga utvikling og ha tru på framtida.

Langsiktige utfordringar og moglegheiter

Kommuneplanen byggjer på eit breitt kunnskapsgrunnlag. Dette utdraget sumerar opp utviklingstrekk, moglegheiter og utfordringar som utgangspunkt for prioriteringar i samfunnsdelen. Kunnskapsgrunnlaget har peika ut både nasjonale, regionale og lokale utfordringar som samfunnsmåla må ta grep om. Samla kunnskapsgrunnlag finnes på vang.kommune.no.

Befolkningen i Vang

Figur 2. Fordelingen av yrkesaktive 20 til 66 år og eldre i dag og 2050 i Vang kommune, SSB

Sosial berekraft

Folketalet i Vang var pr. 4. kvartal 2024 1 684 innbyggjarar. SSB si prognose viser eit forventa innbyggjartal i 2050 på 1 976. Det er forventa at i 2040 vil ein større del av befolkninga i Vang vere i ikkje-arbeidsfør alder enn i dag. Den største veksten kjem i aldersgruppa 67 år og eldre, der gruppa 80+ år vil doble seg frå 2025 til 2050.

Kommunen er pålagt å levere meir komplekse tenester som krev høg kompetanse på ulike fagområde. Vang kommune er ikkje noko unntak. Innbyggjarane og besøkande sine forventningar er høgare enn det kommunen vil ha evne til å innfri, og vil ytterlegare auke i tida framover. Kommunen må i større grad enn tidlegare involvere innbyggjarane og andre aktørar som aktive samarbeidspartnere og viktige ressursar.

Pensjonistar er aktive samfunnsaktørar, som bidreg i stor grad i frivillig sektor. Gjennom betre organisering og vilkår kan bidraget deira bli endå større. Det er verdifullt for både samfunnet og pensjonistane.

Ein del av dei i yrkesaktiv alder er heilt utanfor arbeidslivet eller utdanning i Vang. Utanforskaping rammer utsette grupper hardast, slik som dei som opplev låginntekt, ungdom og unge vaksne, enkelte innvandrargrupper og dei med helserelaterte utfordringar. Førebygging av utanforskaping krev ein heilskapleg tilnærming, med fokus på tidleg innsats og systematisk oppfølging av dei som står i fare for å falle utanfor.

Sosiale møteplassar, gode kommunale tenester og varierte fritidsaktivitetar er viktig for å få folk til å trivast i Vang. Kommunen bør ha fokus på godt samarbeid med frivilligheita og andre aktørar i samfunnet, for å oppretthalde aktivitet og ulike tilbod for innbyggjarar i alle aldrar og livsfasar.

Ein god plass å bu er viktig for god livskvalitet og trivsel. Kommunen har bustader til leige for kommunalt tilsette og bustadsosiale formål. Bustadmarknaden i Vang har ikkje den breidda og standarden som må til for å møte ulike behov og preferansar. Det er også eit stort vedlikehaldsetterslep på kommunale bustader og eigedom. Det er fleire private aktørar som har starta ulike bustadprosjekt. Samarbeid mellom private aktørar og kommunen blir viktig i tida framover.

Kva synes de er best i Vang?

Kva saknar du i Vang?

Figur 3-4. Innspel frå ungdomspolitisk dag våren 2024

Økonomisk berekraft

Vang kommune har gode inntekter frå kraftproduksjon. Eit fokus må være å bruke dessa ressursane smart og disponera dei til eit langsiktig perspektiv for å sikre framtidige generasjonar.

Kommuneøkonomien er under press. Det gjeld også for driftsøkonomien i Vang kommune. Utvikling av økonomien i Vang kommune er avhengig av ei god økonomistyring og nøktern drift i tida framover.

Vang kommune erfarer at det er vanskeleg å rekruttere og behalde tilsette med den kompetansen me treng allereie på nåverande tidspunkt. Vang som ein distriktskommune bør fokusera på ein strategi for å imøtekomme nye innbyggjarar, men også dei som vurderer å flytte hit. Rekruttere og behalde arbeidstakarar vil vera avgjerande i Vang i åra framover, for at me kan sikre eit tenestetilbod på tilfredsstillande nivå.

Fagnettverk, samarbeid med andre Valdreskommunar og tenestekjøp kan vere naudsynt for å sikre kompetanse og kapasitet. Å vere opne i møte med digitalisering, og dei moglegheitene som ligg i det, kan hjelpe oss i møte med nokre rekrutteringsutfordringar.

Variert næringsliv er sentralt for å skape arbeidsplassar, generere inntekter og bidra til lokal samfunnsutvikling. Kommunar som integrerer næringsutvikling i arbeidet for gode lokalsamfunn, oppnår ofte større suksess i utviklingsprosjekt. Arbeidet må vere godt forankra både administrativt og politisk i kommunen.

Landbruket i Vang er viktig for sysselsetting og er i konstant omstilling. Dette skaper ringverknader for anna lokalt næringsliv i kommunen. Eit framtidig og levedyktig landbruk i Vang vil vere av stor betydning for lokalsamfunnet. Landbruksnæringsna er i stadig endring, dette gjeld og Vang. For å sikre dei verdiane landbruket gjev Vangsamfunnet er det viktig at flest mogleg gardar er i aktiv drift. Nasjonale krav til blant anna lausdriftsfjøs for mjølke- og storfeproduksjon i 2034 og endra inntektsgrunnlag kan vera ei utfordring.

Det har i lang tid vore ein satsing på reiselivet i Vang. Reiselivsnæringa bidreg til viktig verdiskaping. Det er likevel utfordringar og moglegheiter knytt til rekruttering av stabil arbeidskraft, heilårsarbeidsplassar og berekraftig reiselivsutvikling.

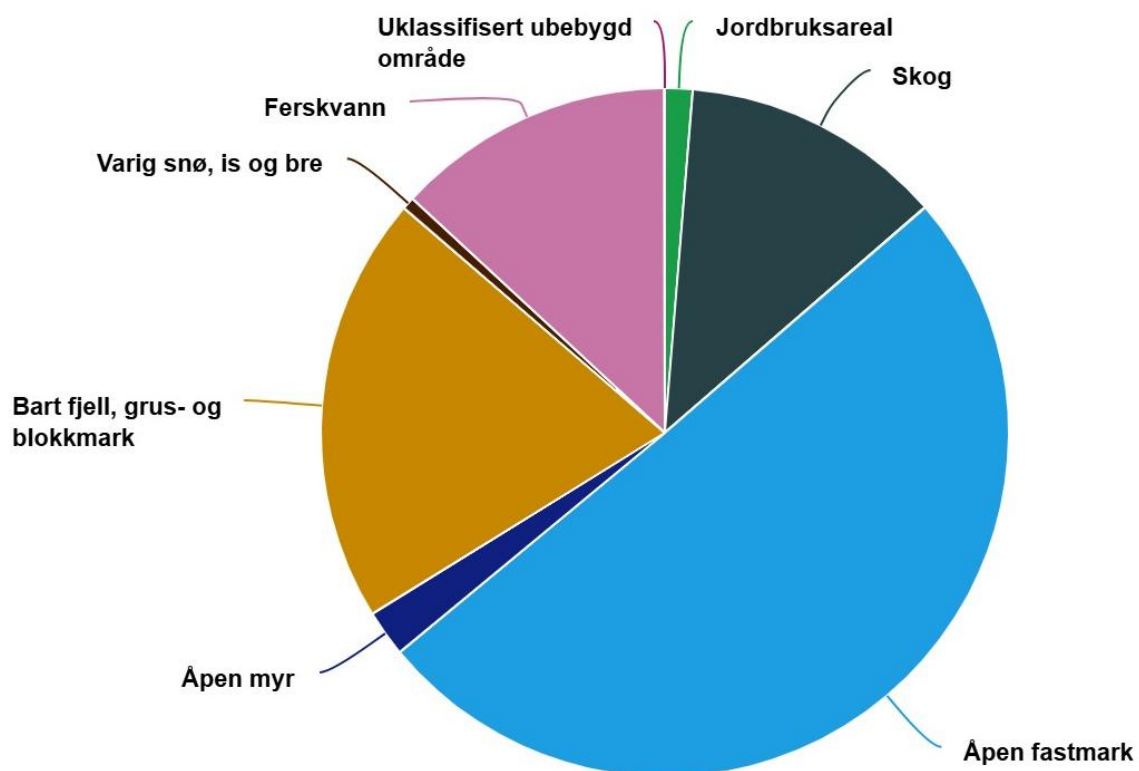
Natur og miljømessig berekraft

Vang er ein kommune som forvaltar store naturverdiar. Dei er foredla, tatt vare på og vidareutvikla av generasjonane før oss. Det er vårt ansvar å forvalte og vidareføre desse verdiane til komande generasjonar. For å få til dette må me tenke både verdiskaping og vern av verdiane våre i eit langsiktig perspektiv.

Vang har eit variert naturmangfald med stor variasjon av naturtypar i fjell, våtmark, skog, kulturlandskap, vatn og vassdrag. I kommunen har vi eit storslått og variert landskap som rommar dei ulike naturtypene som former korleis vi opplever Vang. På same tid har naturen ein eigenverdi. Korleis vi best nyttar areala våre og tek vare på naturmangfaldet er ei interesseavveging og avhenger av kva type natur det er.

For slåttemark som ofte har eit stort artsmangfald er den heilt avhengig av skjøtsel. For ein naturskog bør det vere minst mogleg menneskeleg påverknad for å sikre at artsmangfaldet vert ivareteke. I skog og slåttemark finn ein mange artar på den *norske raudlista*. I kommunen har vi fleire artar som vi har særleg ansvar for å ta i vare.

Arealbruksendring er den største trusselen for naturmangfald, samstundes trugar spreiding av framande artar naturmangfaldet. Nye raskt veksande generaliserte artar kan utkonkurere og ta leveområda til stadeigne spesialiserte artar. Dette kan ofte vere ein sakte og gradvis utvikling og det er viktig å gjere tiltak før dei nye artane får overtak.

Figur 5. Arealbruk og arealressursar, SSB

Dei fleste store vassdrag i kommunen er prega av vasskraftutbygging. Vasskraftutbygging har som oftast ein stor kostnad for økologien i vassdraget og naturen langs med vassdraget. Som reaksjon på omfattande vasskraftutbygging etter andre verdskrig, vart fleire vassdrag verna for utbygging i Noreg. I Vang er fleire mindre vassdrag delstrekningar verna.

Fjellandbruket er ein bærebjelke i Vangsamfunnet med forvaltning av inn- og utmark som mellom anna opprettheld naturmangfald, variert næringsliv, sysselsetjing og vidareføring av kulturarv gjennom aktiv stølsdrift og skjøtsel av kulturlandskap .

Aktiv bruk av utmarka til beite er viktig for lokal matproduksjon og held kulturlandskap i hevd, samtidig som det er positivt for dyrevelferd. Innmarksressursane i Vang er knappe samanlikna med utmarksressursane. Difor er det viktig at innmarka blir halde i hevd, og den fulldyrka jorda vert drive intensivt, samtidig som at det ikkje forringer det tradisjonelle kulturlandskapet. Det er viktig at jordbruksareal ikkje vert nedbygt i for stor grad.

Hyttebygging har vore, og er ein sentral del av samfunnsutvikling og næringsutviklinga i Vang kommune. Per 2025 er det 1847 fritidsbustader i kommunen. Med auka bevisstgjeringsom negative konsekvensar av nedbygging av natur, må Vang vurdere kva slags prioriteringar kommunen skal gjera i tida framover, knytt til arealbruk, utbygging og klimautfordringar. Kommunen har store ubygde areal bunde opp til ulike formål i kommuneplanens arealdel.

Klimagassregnskapet for Vang kommune ligger på rundt samme nivå de siste 20 årene ifølge miljødirektoratet.

Figur 6. Illustrasjon av samspelet mellom bærekraftsmåla, FN sambandet.

Samfunnstryggleik og beredskap

Vang kommune har ei viktig rolle i arbeidet med samfunnstryggleik og beredskap. Målet er å byggje opp eit trygt og robust lokalsamfunn.

Ei stadig endring i risikobiletet gjer at me må være førebudd på at meir ekstremvær, ulykker, sabotasje, pandemiar, og i verste fall krigshandlingar kan ramme oss. Vang kommune blir påverka av hendingar både lokalt, nasjonalt, i Europa og verda elles.

Europaveg E16 er den mest vintersikre transportåra mellom sjø og indre austlandet. I ein spent geopolitisk situasjon vil denne transportåra ha ein viktig funksjon i høve til auka press mot frontlinjer aust for oss og forflytting av materiell og folk.

Mat og matforsyning er ein vesentleg del av totalberedskapen. Vang er ein landbrukskommune, og for beredskapen er det viktig å oppretthalde og stimulere til utvikling av lokal matproduksjon. Trygg og sikker vassforsyning er ein del av velfungerande beredskap, i Vang hovudsokn må dette utgreiast og sikrast betre enn i dag.

Eigenberedskap er ein viktig del av den totale beredskapen i kommunen.

Fjellpartiet Skutshorn er klassifisert som eit høgrisiko objekt for fjellskred. Fjellmassane beveger seg opptil 3 cm i året. Eit større fjellskred kan forårsake ei flodbølge i Vangsmjøsa, som kan ramme store delar av Vang. Fjellpartiet blir kontinuerleg overvaka av NVE. Sjølv om me no har overvaking og kontroll på utviklinga vil denne situasjonen ha verknad på samfunnsplanlegginga vår framover.

Vang har to brannstasjonar og interkommunalt driftssamarbeid i Valdres brann- og redningsteneste IKS. Det er utbetningsbehov ved dei to brannstasjonsbygga Vang kommune eig.

Hovudmål

Vang skal vera eit inkluderande, trygt og mangfaldig lokalsamfunn

Dette målet inneber prioritering av:

- å gjere det godt å bu i Vang
- å fremje likestilling og hindre diskriminering på grunn av kjønn, religion, seksuell orientering, kjønnsidentitet, funksjonsnedsetjing, alder eller andre vesentlege forhold ved ein person i alle deler av samfunnet
- legge til rette for eit levande kulturliv
- den frivillige innsatsen i kultur og samfunnsliv skal stimulerast og støttast
- kommunen si satsing på kultur skal vera i samhandling med ulike aktørar i lokalsamfunnet
- førebygging av utanforskap og arbeide aktivt for inkludering
- barn og ungdom skal sikrast stimulerande og trygge oppvekstvilkår i heim, barnehage, skule og fritid
- skule- og barnehagekvardagen skal leggjast opp med fokus på gode mellommenneskelege tilhøve, gode sosiale evner, sunn kost og fysisk aktivitet
- legge til rette for ei framtidretta og variert arbeids- og bustadmarknad
- sikre gode og attraktive bumiljø for alle innbyggjarane i kommunen
- sikre kontroll og vedlikehald av kommunal eigedom/bustad
- mål om vidareføring av nullkonsesjon og at alle bustadar i Vang blir nytta som heilårsbustad
- Vang kommune skal leggje til rette for aldersvennlegheit og universell utforming slik at kommunen er tilgjengeleg for alle

Vang skal ha framtidretta kommunale tenester

Dette målet inneber prioritering av:

- prioritering av systematisk folkehelsearbeid, tverrfagleg samhandling, tidleg innsats for barn og unge og førebygging for alle aldersgrupper
- utvikle berekraftige tenester - der førebygging og hjelp til eigenmeistring står sentralt
- vektlegging av kvalitet og kapasitet i primæroppgåver og lovpålagte tenester
- administrativ organisering som sikrar strategisk utviklingskapasitet, kvalitet og effektivitet i drift og tenesteutvikling
- aktivt utforske potensiale i nye teknologiske løysninga og nye måtar å løyse oppgåver eller yte tenester på
- oppretthalde ein berekraftig kommuneøkonomi for framtidige generasjonar
- ei framtidretta arbeidsgjevarstrategi er avgjerande for at Vang kommune kan rekruttere og behalde kvalifisert arbeidskraft, og vil utgjera eit felles fundament for folkevalde, medarbeidarar, leiarar og tillitsvalde
- føre ein god seniorpolitikk, med fokus på at tilsette nær og i pensjonsalder kan stå lengre i arbeid og vera ein ressurs i arbeidslivet

- rekruttere innbyggjarar utanfor arbeid til arbeidstrening i kommunale tenester
- utvikle og utnytte potensialet ved samskaping mellom kommunen og frivilligheita

Helse- og omsorg

- Vang kommune skal i helse- og omsorgstenesta levere forsvarlege tenester til rett tid på rett nivå
- Tenester og tilrettelagte bustader må (sam)lokaliserast slik at innbyggjarar og pasientar kan vera sjølvstendige og sjølvhjelpne lengst mogleg, og ein oppnår god ressursutnytting
- Ta i bruk nye måtar å yte tenester på, slik som velferdsteknologi
- Ha tydelege tenestebeskrivingar som bidreg til forventingsavklaring

Utdanning og kultur

- barnehagen og skulen i Vang skal ha god kvalitet, stimulere læringslyst og gje positive erfaringar for barn og unge
- ha fokus på samhandling mellom barnehage, skule, helsestasjon, skulehelsetenesta, barnevern og PPT, samt andre relevante samarbeidspartnarar
- fortsette arbeidet med satsing på gode uteområde for å legge til rette for læring gjennom uteskule, leik i natur og fysisk aktivitet der alle blir inkludert
- barn og unge skal høyrast i saker som omhandlar dei, som enkeltpersonar og som gruppe, gjennom til dømes elevråd og ungdomsråd

Landbruk/teknisk

- Føreseieleg drift av eksisterande teknisk infrastruktur
- Nye utbyggingar skal vere av høg kvalitet og godt dimensjonert
- Ved investering i ny infrastruktur i reiselivsområder skal økonomisk risiko tas av utbyggjar/utviklar gjennom justeringsrettsmodellen

Vang skal ha eit variert og innovativt næringsliv

Dette målet inneber prioritering av:

- å fremje eit variert, framtidsretta og konkurransedyktig næringsliv
- stimulere til eit aktivt landbruk, med særleg vekt på lokal ressursutnytting og vidareforedling, inn- og utmarksressursar, stølsdrift, kulturlandskap og lokal byggjeskikk, busetjing, næringskombinasjonar og matberedskap
- mål om flest mogleg aktive gardsbruk etter 2034.
- medverke til attraktivitet og auka rekruttering av arbeidstakarar i verksemder i kommunen
- leggje til rette for etablering av ny verksemd med næringsareal og kontorfellesskap, slik at både lokale verksemd som er geografisk uavhengige kan etablere seg i Vang

Ta vare på det særskilte ved Vang

Dette målet inneber prioritering av:

- Vang skal bestå som eigen kommune
- kommunen sin arealbruk skal bidra til å sikre naturmangfald, kulturmiljøet og vareta levande kulturlandskap
- ta vare på og sikre lokal kulturarv og lokal byggjeskikk
- tap av natur og naturmangfald skal reduserast. For trua naturtypar og ansvarsartar i kommunen, bør levekåra betrast.
- leggje til rette for klimatilpassingar som følgje av meir ekstremvær, t.d. ved å ta omsyn til auka fare for flaum og skred i arealplanlegginga
- Vang skal ha ein god beredskap og vera godt førebudde på ulike hendingar. Planar skal vera oppdaterte og øvingar må prioriterast
- Vang skal både førebyggje og vera budde på uynskte hendingar og kriser
- kommunen skal prioritere og arbeide aktiv med beredskapsarbeid og bevisstgjere innbyggjarar om eigenberedskap
- delta aktivt i det interkommunale samarbeidet i Valdres og vere positiv til samarbeid med andre kommunar og regionar der det er hensiktsmessig
- Gjenbruka og finne nye bruksområde i allereie utbygde områder framfor å bygge ut ubebygde areal.
- Vang kommune skal jobbe aktivt med å redusere eigne klimagassutslipp fram mot 2040.

Langsiktig arealstrategi

Arealstrategiane synleggjer korleis mål og prioriteringar i samfunnsdelen skal følgast opp i arealplanlegging og gir bestillingar til revisjonen av kommuneplanens arealdel, der avklaring av arealbruken vil skje.

Sentrum- og bustadstrategi

- Kommunen vil legge til rette for vidare utvikling av Vang sentrum (Mjøsvang - Synshagen) og Ryfoss sentrum med varierte bustader til ulike behov, kommunal tenesteyting, trygge møteplassar og nærleik til kollektivtilbod. Kommunen må lokalisere gode areal for utvikling av Vang sentrum i høve ei eventuell flodbølge frå Skudhorn.
- Det skal leggast til rette for friluftsliv og andre aktivitetar i nærområda til bustader og fritidsbustader og trygge skuleveggar og ferdselsårer til sentrum.
- I arealplanlegginga må det takkast særleg omsyn til trafikktryggleik. Utviklinga i Vang sentrum skal gje moglegheit for alle brukarar å ta seg trygt mellom ulike tilbod.
- Det skal takast vare på areal med naturpreg innanfor sentrum, bustadområde og hyttefelt i kommunen, dette av omsyn til om anna naturmangfald og overvatn.
- Kommunen skal framleis tillate spreidd bustadbygging i dei ulike grendene når det elles ikkje er aktuelle tomter i grenda. Utover tradisjonelle bustader ser kommunen positivt på etablering av andre typar bustadløysingar som styrker bustadtilbodet i grendene.
- Utgangspunktet er at garden skal vere som den er. Frådeling av kårbustad eller anna bustad frå garden kan verte tillate der det vert vurdert som eit behov i høve bustadtilbodet i grenda. Frådeling må ikkje kome til hinder for framtidig landbruksdrift.
- Det skal vere mogleg og dele jord frå eigendomar der det er positivt for gardar i drift, og både kjøpar og seljar er interesserte i det.

Fjell- og naturstrategi

- Vang kommune vil vidareføre satsing på konsentrert utbygging på Tyinkrysset innanfor regulerte areal. Utbygginga skal fyrst og fremst vera leilegheitsbygg og servicenæring samt noko hyttebygging. Hyttebygging andre stader i kommunen skal kome i tilknytning til allereie utbygde område. Det kan tillast noko vidare utvikling ved naturlig fortetting.
- Det bør ikkje tillast bygging av hytter i stølsområda eller frådeling av stølshus som kjem til hinder for landbruksdrift eller er øydeleggjande for kulturmiljøet og landskapsbiletet. Hytter i stølsområda skal vidare kunne gjera naudsynte forbetringar.

- I fjellområda har kommunen fleire populære og historisk viktige område som Bygdin, Tyinholmen og Eidsbugarden. Framtidig aktivitet i fjellområda og ved historiske destinasjonar, må ta omsyn til eksisterande natur- og kulturverdiar.
- Arealplanlegginga i kommunen skal ta omsyn til viktige naturtypar og artar. Kommunen stiller seg positiv til frivillige verneprosessar. Kommunen skal ha ei arealforvaltning som er restriktiv til inngrep i karbonrike areal for å redusere utslepp av klimagassar.
- Ta i bruk verktøy som arealregnskap for å minimere nedbygging av natur og halde oversikt over areal som allereie har inngrep, men som kan få nytt formål, betre utnytting eller som kan restaurerast til natur.
- Ferdigregulerte utbyggingsområder i Vang vil medføre store klimagassutslipp. For å redusere de dokumenterte klimagassutslippene som følge av ny arealutbygging, må kommunen prioritere visse utbyggingsområder.
(<https://innlandet.maps.arcgis.com/apps/dashboards/42cafc974974497e8619e88ce6bd8f20#locale=nb&kommunenavn=Vang>)
- Produksjon av solenergi bør skje på eksisterande infrastruktur.
- Vasdrag som er verna gjennom *Verneplan for vassdrag* i kommunen skal ikkje byggast ut med installert effekt over 1 MW

Næringsstrategi

- Kommunen skal leggje til rette for å tilby ferdig regulert næringsareal til ulike behov. Dette bør vere i nærleiken til E16 og anna teknisk infrastruktur og i samanheng med bustad og sentrumsutvikling.
- Aktuelle område for næringsareal i kommunen ligg mellom Tveitabru og Kvismo, der det alt finst eit etablert næringsliv og regulert næringsareal. Synshagen har eit etablert næringsliv og har eit potensiale for vidare utvikling.
- Vang kommune vil vera restriktiv til nedbygging av dyrka mark. Der arealbehov kan løysast på fleire måtar, bør alternativ som ikkje rører dyrka mark som hovudregel veljast. Dersom det er store samfunnsinteresser, utan fullgode alternativ til å bygge ned dyrka mark, skal ein søkje å finne erstatningsjord gjennom nydyrking.
- Utmarksområda i kommunen som har betydning for beitebruk skal det ikkje verte tillate tiltak og aktivitet som går utover beitenæringa. Skog med høg bonitet og betydning for skogbruket bør skjermast for nedbygging.